

ОГЛЯД ЗАХОДІВ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ КРАЇНАМИ СВІТУ ДЛЯ БОРОТЬБИ З ПАНДЕМІЄЮ ТА ПОДОЛАННЯМ ЇЇ НАСЛІДКІВ

Центр зовнішньополітичних досліджень
Національного інституту стратегічних досліджень

За результатами аналізу основних заходів, що вживаються країнами світу для стимулювання економіки за умов пандемії коронавірусу можна відмітити таке:

***По-перше,** розвинені країни намагаються відновити свою економіку насамперед шляхом мобілізації суттєвих фінансових ресурсів, запровадженням масштабних програм з підтримки виробників та податкових послаблень.*

***По-друге,** країни, що розвиваються, через слабку фінансову систему, або взагалі не запроваджують програм економічної підтримки, або запроваджують лише тимчасові зовнішньоторговельні обмеження, щоб уникнути дефіциту продукції на внутрішньому ринку.*

***По-третє,** основні економічні інтеграційні угруповання на кшталт Європейського Союзу (ЄС) та Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) також демонструють цілком різні підходи, щодо підтримки своїх членів. Якщо ЄС мобілізував значні фінансові резерви для підтримки як своїх членів, так й інших країн, ЄАЕС обмежився лише запровадженням заборони на експорт окремих видів продовольчих товарів.*

За оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Світового банку (СБ) на відновлення світової економіки знадобиться не менше 2-3 років.

За останні два місяці 2020 року відтік портфельних інвестицій з ринків країн що розвиваються, склав приблизно 100 млрд доларів США. Економіки країн, особливо ті, що засновані на сировинній базі, стали стрімко згортатися. Найбільше постраждав малий та середній бізнес. **Як результат, звужується до мінімуму і ринок праці.**

МВФ готовий мобілізувати свій потенціал, щоб видати кредити на суму 1 трлн дол. США для надання допомоги своїм 189 країнам-учасникам. **Більше 90 країн вже звернулися за фінансовою допомогою до МВФ.** Крім того, МВФ збільшив фонд екстреної допомоги для боротьби з пандемією коронавірусу з 50 до 100 млрд дол. США. Насамперед кошти надійдуть країнам, що розвиваються. Водночас, директорка-розпорядниця МВФ Крісталіна Георгієва зазначила, що **країни-реципієнти мають «поставити витрати на охорону здоров'я на перше місце»** – надати ресурси лікарям, медсестрам, лікарням, закупити медичне обладнання. У другу чергу витрачання допомоги МВФ має бути спрямоване на підтримку загальноекономічних пріоритетів – скорочення безробіття, мінімізацію банкрутств, а потім на відновлення економіки.

За даними МВФ від 9 квітня 2020 року, **країни в усьому світі запровадили бюджетні заходи загальним обсягом понад 8 трлн доларів США.**

В свою чергу, **Світовий банк** на 2 млрд дол. США збільшив фонд швидкого фінансування на боротьбу з коронавірусом – до 14 млрд дол. США. У повідомленні банку зазначається, що це дозволить використати 8 млрд дол. США на підтримку приватних компаній і їх співробітників, які постраждали від економічних наслідків коронавірусу. З точки зору Світового банку виділені кошти допоможуть клієнтам в сфері туризму та інших сильно постраждалих секторів економіки. Збільшення фінансування повинно дозволити також зміцнити національні системи охорони здоров'я в справі протистояння поширенню інфекції і задовольнити зростаючий попит на медичні послуги, обладнання і ліки. Ресурси будуть виділятися через Міжнародний банк реконструкції і розвитку (підрозділ СБ, що займається кредитуванням держав із середнім рівнем доходу), Міжнародну асоціацію розвитку, орієнтовану на підтримку найбільш бідніших країн, та через Міжнародну фінансову корпорацію.

Міжнародна організація праці (МОП) закликала уряди до термінових заходів, щоб не допустити високого безробіття в зв'язку з коронавірусом. За оцінками МОП, якщо уряди країн не приймуть відповідні заходи, **близько 25 млн осіб можуть залишитися без роботи через пандемію коронавірусу.** Падіння зайнятості призведе до великих втрат доходу для працівників (до кінця 2020 року вони складуть від 860 млрд до 3,4 трлн дол. США) та зростання рівня бідності (від 8,8 до 35 мільйонів людей будуть страждати від злиднів у всьому світі). Це призведе до зниження споживання товарів і послуг, що, в свою чергу, вплине на перспективи бізнесу та економіки.

Організація закликала до термінових заходів щодо захисту праці, підтримки робочих місць і доходів, а також до стимулювання економіки. Ці заходи включають в себе розширення соціального захисту, підтримання робочих місць (короткочасна робота, оплачувана відпустка та інші субсидії), фінансові та податкові пільги, в тому числі для мікро-, малих і середніх

підприємств. Також в МОП відзначають необхідність кредитування і фінансової підтримки тих секторів економіки, які постраждають найбільше.

Для боротьби з коронавірусом, його поширенням і наслідками уряди різних країн запроваджують такі заходи:

G20 – країни «Великої двадцятки» вкладуть у глобальну економіку понад \$5 трлн для подолання негативних наслідків пандемії коронавірусу COVID-19. Про це йдеться у заключному комюніке саміту, який відбувся 26 березня 2020 року. Як зазначається, країни G20 будуть виступати єдиним фронтом у боротьбі проти пандемії коронавірусу, і їх головними пріоритетами стануть «порятунок життя людей, захист їх доходів і робочих місць, збереження фінансової стабільності».

Лідери G20 закликали Міжнародну організацію праці і Організацію економічного співробітництва і розвитку відстежувати вплив пандемії на зайнятість і заявили, що будуть реалізовувати свій пакет допомоги у співпраці з МВФ, Світовим Банком, міжнародними і місцевими банками.

ЮНКТАД – 30 березня Конференція ООН з торгівлі та розвитку закликала негайно виділити \$2,5 трлн, щоб допомогти країнам, що розвиваються, впоратися з поширенням нового коронавірусу. Один трильйон доларів повинен бути наданий за рахунок більш широкого використання спеціальних прав запозичення. Крім того, повинна бути списана заборгованість країн, що розвиваються, в розмірі ще одного трильйона доларів. Ще 500 млрд доларів у вигляді грантів буде потрібно для фінансування «Плану Маршалла», щоб відновити системи охорони здоров'я. В ООН підрахували, що дві третини населення світу, яке проживає в країнах, що розвиваються (за винятком Китаю), стикаються з «безпрецедентним економічним збитком» через виникнення кризи.

Водночас, нещодавно Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО) закликала країни не обмежувати міжнародну торгівлю, щоб уникнути дефіциту і не руйнувати ланцюжки поставок товарів.

У всьому світі через заходи по боротьбі з пандемією можуть початися проблеми з поставками продовольства, що призведе до різкого зростання цін. Продовольча безпека та світова торгівля можуть опинитися під загрозою через заходи боротьби з коронавірусом. Про це йдеться в спільній заяві трьох міжнародних організацій – Продовольчої і сільськогосподарської організації (ФАО), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Світової організації торгівлі (СОТ). Відзначається, що в першу чергу ризик стосується сільськогосподарського сектору, харчової галузі та транспортного сектору.

Невизначеність щодо наявності продовольства може викликати хвилю обмежень на експорт, створюючи дефіцит на світовому ринку. Така реакція може змінити рівновагу між пропозицією та попитом на продукти харчування, що призведе до різкого збільшення цін та підвищення їхньої нестабільності. Про це зазначається у спільній заяві керівників ФАО, ВООЗ

та СОТ.

У заяві наголошується, що в міру того, як країни переходять до заходів, спрямованих на припинення зростаючої пандемії COVID-19, варто подбати про мінімізацію можливого негативного впливу на постачання продовольства або непередбачувані наслідки для світової торгівлі та продовольчої безпеки. На думку керівників організацій, у розпал строгої ізоляції через COVID-19, необхідно докласти максимум зусиль для того, щоб торгівля проходила вільно і безпечно – для уникнення дефіциту продовольчих товарів.

США – 6 березня Конгрес США схвалив законопроект про виділення 8,3 млрд дол. на боротьбу з поширенням COVID-19. Кошти спрямовуються на розробку вакцин і тестових систем на виявлення захворювання.

18 березня Конгрес США прийняв другий законопроект на суму 100 млрд дол., в основному призначений для боротьби з поширенням коронавірусу і пом'якшення наслідків для домашніх господарств.

25 березня Конгрес США прийняв законопроект, яким виділяє 2,2 трлн дол. для стимулювання економіки через пандемію коронавірусу. Ключові елементи законопроекту передбачають, у тому числі: прямі виплати в розмірі 1,2 тис. дол. громадянам США з доходом до 75 тис. дол. на рік, для неповнолітніх передбачена виплата 500 дол; 250 млрд дол. на прямі виплати фізичним особам та сім'ям, 350 млрд дол. на кредити для малого бізнесу, 250 млрд дол. на виплату допомоги на випадок безробіття та 500 млрд дол. на позики та допомогу компаніям, які постраждали від впливу коронавірусу, а також урядам штатів і місцевим органам влади. Лікарням США та іншим постачальникам медичних послуг, деякі з яких вже перебувають у стані стресу через спалах коронавірусу, буде виділено 150 млрд дол. на обладнання та інші матеріали, а також 16 млрд дол. виділяються для поповнення національних запасів медикаментів та 3,5 млрд дол. для розширення виробництва та розробки вакцин і тестів, пов'язаних з коронавірусом. Для авіакомпаній буде виділено 25 млрд дол. у вигляді грантів та 25 млрд дол. в якості кредитів для пасажирських перевізників, 3 млрд дол. для підрядників авіакомпаній (наприклад, підприємствам громадського харчування), а вантажоперевізники отримають гранти в розмірі 4 мільярдів дол.

Водночас, Федеральний резерв США буде наділений повноваженнями направляти 4 трлн дол. у вигляді прямої допомоги місцевим органам влади, а також галузям і місцевим органам влади.

27 березня п.р. Палата представників США слідом за Сенатом ухвалила вищевказаний масштабний законопроект.

Федеральна резервна система США (ФРС) двічі знизила свою ставку (базову процентну ставку майже до нуля і облікову ставку до 0,25%), запропонувала понад 3 трлн дол. позик та придбання активів, а також оголосила про запуск програми кількісного пом'якшення (QE) на 700 млрд дол. (буде збільшено портфель державних облігацій США щонайменше на

500 млрд дол., а портфель іпотечних облігацій – щонайменше на 200 млрд дол.).

23 березня ФРС оголосила про нові масштабні заходи підтримки економіки. Згідно із заявою, ФРС планує купувати казначейські облігації і цінні папери, забезпечені заставами (MBS), в обсягах, необхідних для забезпечення безперебійного функціонування ринків і трансмісії грошово-кредитної політики. Крім того, ФРС розширить скупку бондів, поширивши її на агентські комерційні MBS, а також відкриє кредитні програми для роботодавців, споживачів і компаній на 300 мільярдів дол.

9 квітня Федеральна резервна система США оголосила про масштабну програму з надання кредитів на суму до 2,3 трлн доларів для підтримки економіки. Програма включає в себе кредитування малого та середнього бізнесу, а також підтримку влади штатів і муніципалітетів. Зокрема, з цією метою буде створено муніципальний фонд ліквідності з кредитами на суму до 500 млрд дол. та захистом кредитів на суму 35 млрд. дол. Також програма передбачає видачу через банки чотирирічних кредитів компаніям, на яких зайнято до 10 тис. осіб, або з доходами менше 2,5 мільярдів дол. Основні і процентні платежі будуть відкладені на один рік. Крім того, ФРС буде напряму купувати облігації штатів та міст, щоб допомогти їм боротися з кризою, а також буде надавати фінансування банкам, які приймають участь в програмі підтримки малого бізнесу.

Канада – Прем'єр-міністр Джастін Трюдо оголосив пакет заходів стимулювання на суму 82 мільярди канадських доларів (56,6 млрд дол. США), з яких 27 мільярдів канадських доларів (\$18,6 млрд) призначені для прямої підтримки підприємств і приватних осіб за допомогою таких заходів, як субсидування заробітної плати та збільшення виплат, а 55 мільярдів канадських доларів (\$38 млрд) уряд надасть в якості додаткової допомоги підприємствам і домашнім господарствам за рахунок відстрочки оподаткування. Також уряд надаватиме до 900 канадських доларів кожні два тижні працівникам, які повинні залишатися вдома, але не мають права на допомогу по безробіттю, і одноразовий спеціальний платіж для домогосподарств з низьким і скромним доходом, крім інших заходів.

Банк Канади двічі знижував ставки, спочатку на своєму засіданні в березні, а потім на екстреному засіданні, в результаті чого його базовий показник склав 0,75%. Банк запустив програму купівлі банківських акцептів, короткострокових позик, які є ключовим джерелом фінансування для малих і середніх компаній.

Аргентина спрямовує в економіку близько 700 млрд песо (\$11,1 млрд). Уряд президента Альберто Фернандеса пропонує одноразові виплати для літніх людей і батьків з низькими доходами, кредити для малого бізнесу і збільшує витрати на громадські роботи.

Бразилія – 16 березня Міністр економіки Пауло Гуедес оголосив про

надзвичайні заходи по введенню в економіку майже 150 мільярдів реалів (\$30 млрд) для пом'якшення наслідків пандемії коронавірусу. Уряд також оголосив про збільшення допомоги «Bolsa Família» на 3,1 млрд. реалів для деяких з найбідніших сімей Бразилії, що дозволить залучити в програму більше 1 млн. людей. Пакет представляє собою комплекс заходів, які, в основному передбачають виплату соціальної допомоги, відстрочку сплати податків компаніям. За даними Міністерства економіки, 83,4 млрд. реалів будуть виділені для найбільш вразливих верств населення (бідним і літнім людям), 59,4 млрд реалів допоможуть компаніям зберегти робочі місця, а 4,5 млрд. реалів підуть на пряму боротьбу з коронавірусом.

Європейський Союз – 26 березня в ході пленарного засідання члени Європарламенту проголосували за виділення €37 млрд з існуючих структурних фондів ЄС в розпорядження країн ЄС для подолання кризи, викликаной коронавірусом, і підтримки охорони здоров'я, підприємств і працівників. Також члени Європарламенту схвалили розширення Фонду солідарності ЄС для покриття надзвичайних ситуацій в області суспільної охорони здоров'я. Ці заходи дозволять виділити до €800 млн для європейських країн в 2020 році. Операції, що відповідають критеріям Фонду, будуть розширені для включення підтримки в разі надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, включаючи медичну допомогу, а також заходів щодо запобігання, моніторингу або контролю поширення хвороб.

Європейський фонд інвестицій гарантує виділення кредитів обсягом €8 млрд для приблизно 100 тисяч підприємств малого бізнесу.

10 квітня Міністри фінансів країн-членів ЄС узгодили заходи фінансової допомоги державам-членам співтовариства, які найбільше постраждали від наслідків пандемії коронавірусу. Обсяг пакету допомоги, призначеного, крім іншого, для порятунку робочих місць і підприємств, складе €500 млрд і складається із трьох частин: €240 млрд євро будуть надані державам, які найбільш сильно постраждали від наслідків пандемії COVID-19 в рамках Європейського стабілізаційного механізму (European Stability Mechanism, ESM); €200 млрд – з гарантійного фонду Європейського інвестиційного банку ЕІВ і призначені для кредитів підприємствам; €100 млрд буде виділено на запропоновану Єврокомісією програму SURE (Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency) для забезпечення переведення співробітників підприємств в режим неповної зайнятості.

Крім того, 7 квітня 2020 року голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн оголосила, що Європейський Союз виділить більше €15 млрд для допомоги своїм партнерам по всьому світу в боротьбі проти коронавірусу.

9 квітня верховний представник ЄС із зовнішньої політики і безпеки Хосеп Боррель оголосив, що пакет допомоги ЄС у боротьбі з пандемією в світі перевищить €20 мільярдів. Пакет допомоги під назвою Team Europe буде

спрямований на підтримку «найбільш вразливих країн», зокрема в Африці, Азії, Латинській Америці, а також сусідніх з Євросоюзом країн-учасниць програми «Східне партнерство» і Балкан. Пакет допомоги буде зосереджений на терміновому реагуванні на кризу в галузі охорони здоров'я та похідних від нього гуманітарних потреб; зміцненні систем охорони здоров'я, водопостачання та санітарії, а також потенціалу і готовності країн-партнерів до боротьби з пандемією; пом'якшення безпосередніх соціальних і економічних наслідків, включно з підтримкою приватного сектора з акцентом на малі й середні підприємства і урядові реформи щодо скорочення бідності, зазначають в Європейській зовнішньополітичній службі.

Європейський центральний банк надасть €750 млрд на погашення державного боргу під час кризи, а також €120 млрд на кількісне пом'якшення (збільшення програми купівлі облігацій на ринку до кінця року) і €20 млрд на покупку боргів. Банк зберіг базову процентну ставку на історичному мінімумі в розмірі 0 відсотків, а депозитну ставку – на рівні мінус 0,5 відсотка.

У **Греції** заходи підтримки оцінюються в €3,8 млрд. Країна планує збитки через закриття підприємств і спад туризму, який становить 12% ВВП. Антикризовий пакет спрямований на підтримку робітників, самозайнятих працівників та бізнесу.

Іспанія – 12 березня в Іспанії в якості заходів підтримки економіки країни був оголошений план «шокової терапії», який включає в себе шестимісячний мораторій на податки для МСП і самозайнятих. Також виділяється кредитна лінія для найбільш постраждалих секторів (туризм і транспорт). В цілому виділено €18 млрд, більша частина яких буде доступна для МСП.

17 березня Прем'єр-міністр Іспанії оприлюднив додатковий пакет заходів з порятунку на суму €200 млрд і заявив, що уряд надасть всі необхідні засоби для запобігання банкрутства підприємств. Заходи включають виділення €100 млрд через державні гарантії, з яких 2 мільярди гарантій доступні для фірм-експортерів; виплати допомоги по безробіттю та допомоги для більше 3 млн. самозайнятих працівників.

Італія – у березні уряд Італії схвалив пакет заходів стимулювання на €25 млрд, щоб зміцнити сектор охорони здоров'я і допомогти підприємствам і сім'ям.

7 квітня уряд Італії, задля пом'якшення економічної кризи, що спричинена коронавірусом, затвердив новий пакет економічних заходів на суму в €400 млрд, включаючи посилення правил щодо боротьби проти поглинання та державні гарантії на позики та інвестиції. Крім того, уряд гарантуватиме до 90% кредитів підприємствам на суму €200 млрд через державне експортно-кредитне агентство SACE.

Німеччина – 23 березня уряд Німеччини оголосив про виділення пакету допомоги на суму до €750 мільярдів євро, який має на меті

пом'якшити негативні наслідки спалаху коронавірусу для економіки ФРН. Зокрема, будуть надаватися пільгові кредити бізнесу, виплати на дітей малозабезпеченим сім'ям, компенсації компаніям, що переводять співробітників на скорочений робочий день, підтримка медичних організацій. Уряд пропонує 50 мільярдів євро надати на підтримку самозайнятих громадян та малих підприємств, які будуть отримувати прямі гранти у розмірі до €15 тис., лікарням планують надати близько €3,3 мільярда.

Крім того, Уряд передбачає створення Фонду економічної стабільності обсягом 600 мільярдів євро. Він включатиме кредитні гарантії на загальну суму €400 млрд, а також €100 млрд у вигляді позик через державний банк розвитку Kreditanstalt fuer Wiederaufbau (KfW) та €100 млрд призначені для участі в акціонерному капіталі компаній. Крім того, державний банк KfW має €500 млрд для підвищення ліквідності німецьких компаній.

Аналітики мюнхенського інституту економічних досліджень підрахували, що пандемія коронавірусу обійдеться німецькій економіці в сотні мільярдів євро. За розрахунками експертів залежно від сценарію розвитку подій, німецька економіка скоротиться на 7,2-20,6 процентних пункта, що відповідає втратам на суму від 255 до 729 мільярдів євро.

Португальський пакет допомоги виглядає набагато скромніше: «всього» €9,2 млрд, однак це 4,3% ВВП країни. Із загальної суми €5,2 млрд піде на податкові стимули, 1 млрд – на соціальні виплати і €3 млрд – на кредити під гарантії держави. Більше половини останньої суми буде витрачено на підтримку сфери туризму, готелів і ресторанів. Близько третини відводиться для підтримки мікро- і малих підприємств.

Франція – 17 березня 2020 року уряд Франції оголосив про додатковий пакет в €45 млрд для підтримки бізнесу. Зокрема, Уряд надає €300 млрд гарантій для кредитів компаніям; держава покриє тимчасову страховку по безробіттю та оплатить рахунки за газ і електроенергію для МСП. Фонд солідарності для самозайнятих отримає €2 мільярди. Уряд підтримує компанії, в яких Франція має частки – Air France-KLM, Engie і Renault SA, – і заявив про готовність націоналізувати деякі компанії, в разі потреби.

Уряд **Кіпру** готує пакет заходів стимулювання і допомоги на суму близько €1,5 млрд, а також збирається виділити до €2 млрд на забезпечення банківських кредитів. Основна частина цієї суми, €1,7 млрд піде на підтримку самозайнятих, малих і середніх підприємств, і лише €300 млн – на корпорації і великий бізнес.

Велика Британія – 11 березня уряд Великої Британії оголосив про прийняття про прийняття пакету заходів екстреного стимулювання економіки в надзвичайній ситуації в розмірі 30 млрд фунтів стерлінгів (\$38,8 млрд). Уряд підготував для бізнесу зниження податків та вигідні умови кредитування. 5 млрд фунтів стерлінгів мають виділити Національній службі охорони здоров'я. Частину коштів отримають громадяни, яким через підозри

на наявність коронавірусу довелося самоізолюватися, а решту отримає бізнес з менш ніж 250 зайнятими працівниками (таких компаній у країні близько 2 мільйонів).

17 березня Міністр фінансів Ріші Сунак оголосив про виділення урядом позик і гарантій на суму 330 млрд фунтів стерлінгів (\$398 млрд). Малі підприємства зможуть отримати грошові гранти в розмірі до 25 000 фунтів стерлінгів, щоб вижити в умовах кризи. При необхідності будуть надаватися іпотечні канікули терміном до 3 місяців.

Комітет Банку Англії з грошово-кредитної політики (Monetary Policy Committee) одногосно підтримав запуск нової програми фінансування банків з метою забезпечення кредитами малого і середнього бізнесу. Британський центробанк зберіг обсяг програми купівлі держоблігацій на рівні 435 млрд фунтів стерлінгів і обсяг покупки корпоративних бондів на рівні 10 млрд фунтів.

Програма фінансування малого та середнього бізнесу (Term Funding for Small and Medium-sized Enterprises, TFSME), яка буде діяти протягом наступних 12 місяців, передбачає видачу кредитів терміном на 4 роки під ставку, рівну або близьку до базової відсоткової ставки.

Банк Англії знизив ставки до рекордно низького рівня 0,1% і вирішив збільшити програму купівлі активів на 200 млрд фунтів до 645 млрд фунтів в надзвичайних ситуаціях.

Китай – уряд КНР виділив 110,5 млрд юанів на лікування, субсидії для медичного персоналу, медичне обладнання та захисні засоби. Ще в лютому стало відомо, що Китай виділить на боротьбу з коронавірусом понад 10 мільярдів дол. США. Після зупинки заводів уряд запустив масштабну програму підтримки виробників шляхом податкових послаблень і кредитування на пільгових умовах. Народний банк Китаю знизив резервні вимоги до банків, що вивільнило 550 мільярдів юанів (\$78 млрд) на підтримку економіки.

Боротьба з епідемією та введення карантину по всій країні сильно вплинули на економіку країни. Goldman Sachs оцінив зниження ВВП Китаю у першому кварталі в 9%.

Goldman Sachs одна з найбільших інвестиційних компаній у світі, яка є головним оператором американського казначейства, здійснює для своїх клієнтів придбання, продаж, поглинання компаній, консультації, підписання дозволів на інвестування, торгівлю цінними паперами, приватні інвестиційні угоди, управління активами, тощо.

Гонконг – наприкінці лютого Адміністрація Гонконгу виділила 120 мільярдів гонконгських доларів (15,4 млрд дол. США) на пом'якшення негативних наслідків епідемії Covid-19 для економіки. В рамках оприлюдненої програми, всі жителі Гонконгу у віці 18 років і старше отримають по 10 тисяч гонконгських доларів (близько \$1300). Водночас бізнес отримає кредити під низьку процентну ставку зі 100%-ою гарантією

уряду на суму до 2 мільйонів гонконгських доларів (\$260 тис). Крім того, будуть скасовані збори за реєстрацію бізнесу і розширені субсидії на оплату електроенергії та води.

За попередніми оцінками Міністерства фінансів Гонконгу, економіка може знизитися на 1,5% за результатами року.

Малайзія наприкінці березня оголосила про пакет економічних стимулів на суму 250 мільярдів рінггітів (58,28 млрд дол. США), направлений на протидію впливу пандемії коронавірусу на економіку країни. Пакет стимулів включає, зокрема, спеціальні виплати для медичних працівників, разову грошову допомогу і схему мікрокредитування для малих і середніх підприємств. Із загальної суми 128 мільярдів рінггітів буде використано на заходи суспільного добробуту, 100 мільярдів рінггітів – для підтримки бізнесу, 2 мільярди рінггітів – для зміцнення економіки країни.

Новий пакет доповнює план економічних стимулів на суму 20 мільярдів рінггітів (4,7 млрд дол. США), який був оголошений урядом наприкінці лютого.

Водночас, Малайзія очікує, що її дефіцит бюджету збільшиться до 4% ВВП цього року, після запровадження заходів в розмірі 58 млрд. дол. США для протидії впливу пандемії коронавірусу на економіку.

Південна Корея – уряд Південної Кореї спочатку виділив на невідкладні заходи боротьби з коронавірусом 30 трильйонів вон (25 млрд дол. США), а потім – ще 11,7 трильйонів вон (9,91 млрд дол) на заходи зі стимуляції економіки. Наприкінці березня міністр фінансів Південної Кореї заявив про підготовку другого пакету допомоги у розмірі 7,1 трильйона вон (5,8 млрд дол.) для фінансування надзвичайних грошових виплат багатьом сім'ям, щоб полегшити наслідки спалаху коронавірусу. Також уряд планує виділити близько 9,1 трильйона вон (8,2 млрд дол) на одноразові виплати 14 мільйонам домогосподарств або 35 мільйонам людей з рівнем доходу нижче середнього для пом'якшення наслідків коронавірусу (розмір одноразової підтримки планується на рівні 1 мільйона вон (820 дол) домогосподарствам із чотирьох осіб).

У лютому уряд виділив Держфонду 20 трильйонів вон для надання ними дешевих кредитів бізнесу, прагнучи підтримати економіку. Крім того, Банк Кореї (центральний фінансовий інститут країни) знизив облікову ставку на 0,5% до рекордно низького рівня – 0,75%.

Сінгапур – влада Сінгапуру оголосила про третій пакет допомоги бізнесу і громадянам в якості стимулу для пом'якшення економічних збитків від триваючого спалаху коронавірусу, який становить 5,1 мільярда сінгапурських доларів (\$3,6 млрд). Заходи включають збільшення субсидій на заробітну плату для всіх компаній у квітні, відмова від оренди і зборів з іноземних працівників для бізнесу та виплати готівкою по 600 сінгапурських доларів (417,7 дол США) для всіх дорослих сінгапурців (старше 21 року).

Разом з двома попередніми пакетами країна виділила 59,9 мільярдів сингапурських доларів (41,7 млрд дол. США), що становить близько 12% ВВП країни. Розмір першого пакету допомоги становив 5,6 мільярди сингапурських доларів (4 млрд дол. США), другого – 48 мільярдів сингапурських доларів (33,2 млрд дол. США). Загалом, заходи підтримки включали субсидії на заробітну плату, щоб допомогти підприємствам зберегти своїх працівників, відстрочка у сплаті прибуткового податку для компаній і самозайнятих осіб, а також грошові виплати громадянам країни. Також уряд надавав додаткову підтримку конкретним секторам, які сильно постраждали від спалаху коронавірусу, включаючи авіацію, туризм, наземний транспорт, готельний бізнес, закладам громадського харчування та роздрібною торгівлі.

В цілому, дефіцит бюджету Сінгапуру на майбутній фінансовий рік – з квітня 2020 року по березень 2021 року – складе 44,3 мільярда сингапурських доларів (30,8 млрд дол. США) або 8,9% ВВП.

Японія – уряд Японії виділив 4,1 млрд дол. США на підтримку малих та середніх підприємств, а також на виплати громадянам, які не здатні працювати, так як їм потрібно залишитися вдома з дітьми. Наприкінці березня Прем'єр-міністр Сіндзо Абе анонсував розробку пакету заходів підтримки економіки країни в період пандемії коронавірусу на суму 60 трильйонів йен (555 млрд дол.), що перевищує 10% ВВП країни. Пакет включатиме фіскальні та монетарні антикризові заходи, в т.ч. податкові канікули для підприємств, безпроцентні позики для МСП, виплати постраждалим від епідемії домогосподарствам і компаніям.

Банк Японії збільшив до 12 трильйонів йен програму викупу біржових індексних фондів (ETF), а також анонсував введення нової схеми безвідсоткових корпоративних позик.

Австралія – на витрати у сфері охорони здоров'я уряд Австралії виділив \$1,56 мільярди. 12 березня уряд Австралії виділив 17,6 млрд австралійських доларів (\$11,4 млрд) на підтримку економіки в умовах поширення коронавірусу, прагнучи запобігти рецесії. Стимулюючі заходи охоплюватимуть виділення субсидій малому та середньому бізнесу, а також підтримку безробітних і пенсіонерів. 22 березня уряд оголосив про другий пакет заходів – обсягом у 66 млрд австралійських доларів (\$38,2 млрд дол. США). Близько 14,1 млрд австралійських доларів влада країни направить на виплати громадянам, які мають право на соціальну допомогу, в тому числі, безробітним і батькам малолітніх дітей. Ще 31,9 млрд австралійських доларів буде виділено на підтримку малого та середнього бізнесу. Таким чином сукупний обсяг двох програм складе близько 9,7% ВВП Австралії.

Крім того, уряд Австралії надасть гарантії з 50% нових кредитів, які виділятимуться банками малому та середньому бізнесу – це забезпечить кредитування в розмірі \$40 млрд. Водночас, резервний банк Австралії (RBA) понизив базову процентну ставку до рекордно низьких 0,25% та запустив

програму викупу облігацій обсягом \$90 млрд.

Індія – Уряд оголосив план економічного стимулювання в розмірі 1,7 трильйони рупій (22,6 млрд дол. США) для забезпечення продовольчої безпеки та прямих грошових виплат населенню. Зокрема, грошова підтримка включає виплати фермерам в рамках існуючої програми підтримки доходів.

В Індії діє програма Direct Benefits Transfer (DBT) – «пряма передача вигоди» у вигляді надання субсидій найбільш вразливим верствам населення безпосередньо. Урядом прийнято рішення виділити через цей механізм 22 млрд доларів для видачі готівки та їжі біднякам.

Уряд Індії планує дефіцит бюджету на рівні 3,8% від ВВП в поточному році і 3,5% на рік, що починається 1 квітня.

Окрім того, резервний банк Індії оголосив про вливання на валютному ринку 2 млрд. дол. США для підтримки рупії, після її падіння до рекордно низького рівня.

Індонезія – Уряд вже пообіцяв виділити майже 4 мільярди доларів США трьома траншами, включаючи збільшення виплат сім'ям з низьким доходом і допомогу туристичному сектору, а також ряд заходів з підтримки малого і середнього бізнесу. Центральний банк Індонезії купив державні облігації і вийшов на ринок, щоб стабілізувати валюту, а також знизив свою ключову ставку до 4,5%.

Таїланд – Банк Таїланду пообіцяв вкласти понад 1 трлн. бат (29 млрд дол. США), щоб врятувати фінансові ринки, в той час як Міністерство фінансів готує надати додаткову економічну допомогу громадянам. Індустрія туризму приносить 15-18% доходів країни, а за перше півріччя потік туристів може впасти на 50%.

Ізраїль – 12 березня Прем'єр-міністр Біньямін Нетаньяху оголосив про виділення 10 млрд шекелів (\$2,8 млрд) в якості економічної допомоги. Більша частина цієї суми буде спрямована на кредитування малого і середнього бізнесу. 1 млрд шекелів піде на закупівлю ліків та медобладнання, підготовку лікарень і медиків до прийому пацієнтів. Ще мільярд відкляли на «особливі потреби».

На сьогоднішній день Ізраїль не має затвердженого держбюджету на нинішній рік. У країні досі працює перехідний уряд, тому новий закон про державний бюджет 2020 поки що не буде прийматися. У зв'язку з цим, ізраїльський парламент дозволив виділяти кошти на антикризові заходи. У поправці до основного закону затверджується збільшення дебіту на 90 мільярдів шекелів. З них 40 мільярдів будуть необхідними для виплати державних боргів, а решта 50 підуть на виконання 80-мільярдного пакету заходів. У закон включена виплата по 950 шекелів людям похилого віку, по 500 шекелів – інвалідам та дітям.

На пленарному засіданні Кнесету також схвалений грант в 500 шекелів, який отримає кожна сім'я на кожну дитину (до 2000 шек.). Також по 500

шекелів отримують всі інваліди і сім'ї пенсіонерів.

Об'єднані Арабські Емірати – 5 квітня Центральний банк ОАЕ повідомив про виділення ще 200 млрд дирхамів (\$55 млрд) на підтримку місцевої економіки під час боротьби зі спалахом коронавірусу COVID-19. Таким чином, сукупний обсяг всього капіталу, спрямованого на підтримку ліквідності банків, виділеного Центробанком ОАЕ з 14 березня 2020 року, досяг 256 млрд дирхамів (\$70 млрд).

Якщо в березні місяці Центральний банк ОАЕ виділив 100 млрд дирхамів (\$ 35 млрд) на підтримку головним чином банківської системи, допомогу по кредитах і підтримку біржових паперів. Тепер же мова йде про зниження вимог до банку в частині забезпечення фінансовими резервами і рівня ліквідності для вивільнення коштів для кредитування. Зокрема, Центральний банк скоротив удвічі, до 7%, норми обов'язкових резервів банку для депозитів до запитання, які можуть бути вилучені клієнтами в будь-який час. Це дозволить виділити \$16,6 млрд, щоб направити їх на кредитування. Нові заходи дозволять знизити навантаження на фінансово-кредитні установи та забезпечать домогосподарствам і бізнесу доступ до фінансування.

Оман – 18 березня Центральний банк Оману оприлюднив для фінансових установ пакет заходів стимулювання в розмірі \$20 млрд. для боротьби з впливом нового коронавірусу на місцеву економіку. Очікується, що ряд заходів забезпечить фінансову організацію країни додатковою ліквідністю в розмірі 8 млрд. шилінгів.

Саудівська Аравія – окрім «нафтової війни» з Росією, також бореться зі стримуванням наслідків пандемії. Королівство представило пакет на суму 50 млрд. ріалів (\$13,3 млрд), в тому числі 13,2 млрд. ріалів у вигляді кредитів малим і середнім підприємствам і програму гарантування кредиту в 6 млрд. ріалів. Центральний банк скоротив ставку репо на 75 базисних пунктів до 1%, а ставку зворотного репо на ту ж суму – до 0,5%, намагаючись протистояти наслідкам подвійної кризи в країні, яка розраховує отримати 60% державних доходів від продажу нафти.

Туреччина – Президент Туреччини Реджеп Ердоган оприлюднив план вартістю 100 млрд. лір (\$15,4 млрд), щоб допомогти підприємствам пережити економічний шторм, викликаний пандемією. План включає в себе антикризові заходи, що варіюються від зниження податків і відстрочки платежів для підприємств до збільшення мінімальних пенсійних виплат та зниження початкових (авансових) внесків при купівлі житла. Сектори, включаючи роздрібну торгівлю і транспорт, отримують шестимісячну відстрочку по деяких податках і страхових внесках. Ліміт кредитно-гарантійного фонду Туреччини подвоїться до 50 млрд. лір. Мінімальні виплати для пенсіонерів будуть збільшені до 1500 лір в місяць. Уряд виділить додатково 2 мільярди лір на грошову допомогу нужденним сім'ям. Крім того, знизить ПДВ для внутрішніх авіаперевезень до 1% з 18%. Експортери отримують підтримку фондового фінансування «для підтримки коефіцієнтів завантаження

виробничих потужностей». Також, Ердоган пообіцяв надати необхідну підтримку Turkish Airlines.

Росія – криза через коронавірус посилюється падінням цін на нафту і обвалом курсу рубля. РФ створила для стримування кризи фонд на 300 млрд рублів (\$3,7 млрд) на боротьбу з поширенням коронавірусу. Для бізнесу пропонують ввести податкові канікули. Держкомпанії можуть отримати відстрочку до півроку для виплати дивідендів.

Голова уряду РФ М. Мішустін затвердив перелік найбільш постраждалих від пандемії коронавірусу галузей економіки. Всього в список включені дев'ять сфер діяльності. Це авіа- і автоперевезення, культура, організація дозвілля та розваг; фізкультурно-оздоровча діяльність і спорт; туристична індустрія, готельний бізнес; громадське харчування; організація конференцій і виставок. Також до переліку увійшла діяльність з надання побутових послуг населенню: ремонт, хімчистка, послуги перукарень та салонів краси. Всім згаданим допоможуть в першу чергу. Зокрема, з відстрочкою зі сплати страхових внесків та за кредитами.

На початку квітня президент Росії В.Путін оголосив про додаткові заходи соціальної підтримки на тлі пандемії коронавірусу COVID-19. Йдеться про допомогу сім'ям з дітьми, а також громадянам, чий дохід скоротилися, і хто не може обслуговувати свої кредити. Зокрема, додаткові виплати сім'ям, які мають право на материнський капітал, становитимуть по 5 тис. рублів щомісяця на кожну дитину віком до трьох років; регіонам виділять 10 млрд рублів на додаткові виплати медичним працівникам за роботу з хворими на коронавірус; лікарям нададуть додаткові страхові гарантії як військовослужбовцям. З квітня на три місяці лікарям, медперсоналу, лікарям швидкої допомоги, фельдшерам та водіям буде встановлена щомісячна виплата від 25 до 80 тис. рублів.

Криза змусила уряди окремих країн переглянути свої внутрішні запаси продовольства і прийняти рішення щодо заборони експорту окремих видів продовольчих товарів.

Так, **Росія** вводить тимчасові квоти на експорт основних зернових культур. З 1 квітня по 30 червня експорт зернових за межі території РФ в держави, які не є членами ЄАЕС, буде обмежений 7 млн тонн.

Республіки Казахстан – Міністерством сільського господарства введено заборону на вивезення за межі республіки деяких видів продовольчої продукції, зокрема гречки, борошна пшеничного або пшенично-житнього, цукру білого, картоплі, моркви, ріпи, буряку, цибулі ріпчастої, білокачанної капусти, насіння соняшнику та соняшnikової олії. Дана міра закріплена наказом міністерства від 22 березня 2020 року №103 та буде діяти протягом періоду надзвичайного стану в республіці (до 15 квітня ц.р.).

Крім того, Мінсільгосп Казахстану найближчим часом введе обмеження

на експорт пшениці для забезпечення під час режиму надзвичайного стану внутрішніх потреб країни в зерні, в тому числі для збереження обсягів кормів і переробки харчовою промисловістю. Крім того, міністерство скасує обмеження на імпорт борошна. Замість цього будуть введені обмеження на її вивезення за межі республіки. У цих умовах експорт пшениці і борошна буде здійснюватися в рамках щомісячної квоти, визначеної Мінсільгоспом.

Уряд **Киргизії** 23 березня ввів тимчасову заборону на вивезення окремих видів продовольчих товарів і дезінфікуючих засобів із республіки – протягом шести місяців встановлюється тимчасова заборона на експорт пшениці, борошна, олії, рису, макаронних виробів, цукру-піску, яєць, солі, кормів, серветок та інших антибактеріальних і дезінфікуючих засобів.

Уряд **Білорусі** 31 березня прийняв рішення про введення тимчасової заборони на вивезення з країни гречки, гречаної крупи, цибулі сіянки, цибулі ріпчастої та часнику терміном на три місяці.

31 березня Колегія **Євразійської економічної комісії** прийняла рішення про встановлення тимчасової заборони на вивезення з країн ЄАЕС окремих видів продовольчих товарів. Серед них – ріпчаста цибуля, часник, ріпа, жито, рис, гречка, просо, крупа, борошно грубого помелу та гранули із зерна зернових культур, гречане зерно обрушене, готові харчові продукти з гречки, соєві боби і насіння соняшнику. Їх вивезення забороняється на період до 30 червня. Рішення Колегії ЄЕК вступає в силу з 12 квітня 2020 року.

15 березня Президент **Сербії** Олександр Вучич оголосив надзвичайний стан в країні у зв'язку із коронавірусом. Цього ж дня сербський уряд наклав заборону на вивіз медичних та продовольчих товарів (пшеничне борошно, соняшникова олія, білий цукор) строком на 30 днів.

В'єтнам тимчасово перекрив відвантаження рису. З початку року, після оголошення пандемії коронавірусу, експорт рису з країни стрімко зріс, приріст склав 27%. В'єтнам заявив, що припиняє укладати нові договори на продаж рису за кордон з 24 березня. Оформлені до цієї дати документи залишаться в силі. Діятиме заборона на час карантину.

Камбоджа з 5 квітня вводить заборону експорту рису (білого рису та рису-сирцю) з метою забезпечення продовольчої безпеки країни під час кризи, пов'язаної з коронавірусом.

Північна Македонія ввела обмеження на вивіз пшениці та борошна, які будуть діяти, поки в країні не завершиться епідемія коронавірусної інфекції.

Міністр торгівлі **Таїланду** заборонив вивезення курячих яєць, щоб припинити їх дефіцит. Заборону ввели 26 березня спочатку на 7 днів, потім продовжили до 30 квітня.

Туреччина обмежила експорт лимонів через коронавірус. З 7 квітня поставки лимонів за кордон можливі лише за погодженням із Мінсільгоспом

країни (виробники та експортери в обов'язковому порядку повинні отримати ліцензію в Міністерстві сільського та лісового господарства Туреччини). Такий режим збережеться до 31 серпня 2020 року. Всі поставки, законтрактовані до 7 квітня, не підпадають під це обмеження.

10 квітня Міністр внутрішніх справ **Румунії** оголосив про нові заходи із боротьби з епідемією коронавірусу, включаючи заборону на експорт злакових. Згідно з новим указом, на час дії надзвичайного стану обмежується експорт пшениці, ячменю, вівса, кукурудзи, рису, пшеничного борошна, соєвих бобів, рослинної олії і цукру. Однак, інші країни ЄС зможуть купити ці товари у Румунії, якщо зможуть довести, що вони їм потрібні всередині країни і не будуть експортуватися далі.

Незважаючи на всі складнощі, **глобальний ринок продовольства постраждає менше в порівнянні з іншими секторами**, більш залежними від порушень в логістиці і зниження попиту, як, наприклад, транспортний, промисловий і енергетичний ринки.

Проте, перед окремими країнами постає питання щодо залучення в аграрний сектор сезонних робітників, оскільки у зв'язку з коронавірусом країни закрили кордони на в'їзд і заборонили переміщення осіб. А в багатьох країнах, наразі, розпочнуться сезонні роботи по збору врожаїв.

Зокрема, Європейська комісія закликає країни ЄС дати можливість сотням тисяч працівників-мігрантів, які садять або збирають урожай, і іншим працівникам перетинати кордони, незважаючи на заходи щодо стримування коронавірусу. В Європейській комісії повідомили, що країни повинні встановити прості і швидкі процедури для забезпечення безперешкодного проходження кордону робітниками-мігрантами із забезпеченням перевірки їх стану здоров'я (до таких працівників відносяться, в першу чергу, медичні працівники, працівники поліції і транспорту). Також наголосили на важливості сезонних робітників-мігрантів, які працюють на фермах і повинні бути віднесені до категорії основних працівників.

Водночас, Аналітики міжнародного рейтингового агентства Fitch очікують, що **світова економічна активність скоротиться на 1,9% в 2020 році**, при цьому ВВП США, ЄС та Великобританії скоротяться на 3,3%, 4,2% і 3,9% відповідно.

Відзначається, що відновлення китайської економіки після збоїв в першому кварталі буде різко обмежено глобальною рецесією, тому **зростання економіки Китаю за підсумками 2020 року очікується нижче 2%**.

Крім цього, Fitch прогнозує, що режим самоізоляції може привести до падіння економік США і ЄС на 28-30% у другому кварталі року. Повідомляється, що серед чинників відновлення ділової активності будуть відновлення запасів продукції і стимулюючі заходи урядів. Однак серед факторів, які будуть стримувати відновлення, експерти назвали скорочення

капіталовкладень, зростання кількості безробітних, шокові ціни на сировину і ситуацію на фінансових ринках.

При цьому у доповіді Світової організації торгівлі, опублікованій 8 квітня п.р., зазначається, що спад у світовій торгівлі в 2020 році може скласти від 13% до 32%, так як пандемія COVID-19 порушує нормальну економічну діяльність і життя у світі.